

Γιαννούλης Χαλεπάς. Τραγικότητα και μύθος

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ

Επιμέλεια: Γιάννης Μπόλης Δημήτρης Παυλόπουλος
Εκδ. Έκπλους, Αθήνα 2004.

Χρονολόγιο

Μαρία Καγιαδάκη • Ιστορικός της Τέχνης

1851-1869

Γεννιέται στις 24 Αυγούστου 1851 στον Πύργο Πανόρμου της Τήνου. Είναι ο πρωτότοκος γιος από τα έξι παιδιά του Ιωάννη Χαλεπά και της Ειρήνης Λαμπαδίτη. Θα ακολουθήσουν το 1856 η Ανεζούλα, το 1858 ο Νικόλαος, το 1861 ο Αριστοκλής, το 1866 η Αικατερίνη και το 1871 ο Πραξιτέλης. Ο πατέρας του διατηρούσε, μαζί με συγγενείς του (τα αδέρφια της γυναίκας του Μάρκο και Δημήτριο Λαμπαδίτη), μια από τις σημαντικότερες και μεγαλύτερες επιχειρήσεις μαρμαρογλυπτικής στο β΄ μισό του 19ου αιώνα, με υποκαταστήματα-παραρτήματα στην Τήνο, τη Σύρο, τη Σμύρνη, το Βουκουρέστι, το Γαλάτσι της Ρουμανίας και τον Πειραιά.

Μαθαίνει τα πρώτα του γράμματα στον Πύργο και στη συνέχεια τελειώνει το σχολαρχείο και την πρώτη τάξη του γυμνασίου στη Σύρο.

Η μαρτυρία του αδερφού του Νικόλαου διασώζει σημαντικά στοιχεία για τα πρώτα χρόνια του: «Αν και εις το σχολείον πάντοτε ήτο εκ των πρώτων, ουχ ήττον όμως το

Καρτ ποστάλ των αρχών του 20ού αιώνα, με γενική άποψη του Πύργου της Τήνου (Συλλογή Στρατή Γ. Φιλίππου).

όνειρόν του πάντοτε ήτο προς την Τέχνην, έρωτας ακατάσχετος. Ο πατήρ του όμως ήθελε να τον βάλη εις το εμπόριον. Ως εκ τούτου καθημερινώς εις το σπίτι ήσαν συγχύσεις, διότι αυτός κατ' ουδένα λόγον εδέχετο. Υπερίσχυσε όμως η επιμονή του πατρός και εισήλθε εις το εμπορικόν κατάστημα του συμπατριώτου του, Λαζάρου Γαΐτου, εν Σύρω. Αλλά η διαμονή του εν αυτώ ήταν 15 ημέρας· κάθε βράδυ που ήρχετο εις το σπίτι ήταν θυμωμένος και έλεγεν ότι "αυτή η δουλειά δεν είναι για μένα". Εις το τέλος, μιαν ημέραν, κάτι του είπεν ο διευθύνων (προϊστάμενος) και τα παρά-

1869-1872

ησε και έφυγε. Τότε ο πατήρ του αποφάσισε, αφού είδε το αδύνατον, να τον βάλει εις την Τέχνην. Τον ηρώτησε τι θέλει, Γλυπτικήν ή Ζωγραφικήν, διότι και εις τα δύο έκλινε μετ' ενθουσιασμού. Είπε εις την Γλυπτικήν. Ως χαρακτήρ ήτο επίμων, φαντασιώδης και ορμητικός· πριν εισέλθη εις την Τέχνην, εσκέπτετο μεγάλα πράγματα».

Το 1869 η οικογένειά του μετακομίζει στην Αθήνα και εγκαθίσταται στη συνοικία των Τηνιακών στην περιοχή της Ζωοδόχου Πηγής.

Τον Σεπτέμβριο του 1869 εγγράφεται στο Σχολείο των Τεχνών (Βασιλικό Πολυτεχνείο). Οι μεταγενέστερες μαρτυρίες αναφέρουν ότι διακρίνεται αμέσως στις σπουδές και ότι βραβεύεται στους ετήσιους διαγωνισμούς του Σχολείου. Όμως από το σωζόμενο Αρχείο του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου προκύπτουν νέα στοιχεία: στο *Μαθητολόγιον των ετών 1859-1871* τα σχολικά έτη 1869-1870 και 1870-1871 εμφανίζεται εγγεγραμμένος μόνο ως πρωτοετής και δευτεροετής μαθητής της ζωγραφικής. Στο ίδιο Αρχείο σώζεται έγγραφο (7 Ιουνίου 1871) με τα ονόματα των μαθητών που έχουν δικαίωμα να πάρουν μέρος στους ετήσιους διαγωνισμούς για το σχολικό έτος 1870-1871. Σ' αυτό εμφανίζεται ως μαθητής της προτομογραφίας με καθηγητή τον Νικηφόρο Λύτρα. Υποθέτουμε με βεβαιότητα ότι, παράλληλα με τις τάξεις της ζωγραφικής, παρακολουθεί και τάξεις της γλυπτικής με καθηγητή τον Λεωνίδα Δρόση, ενώ πρέπει να ασχολείται με τη γλυπτική και στο εργαστήριο που διατηρεί ο πατέρας του.

Το 1870 πάντως συμμετέχει στη Β' έκθεση των «Ολυμπίων» με γλυπτικές συνθέσεις: μία *Κεφαλήν Ήρας* και ανάγλυφα με διακοσμητικό χαρακτήρα (*κοσμήματα*). Τα έργα του δεν παρουσιάζονται στη «Συναγωγή της Καλλιτεχνίας», αλλά στη Συναγωγή εκείνη, όπου συμμετέχει το Πολυτεχνείο με έργα μαθητών του («Αντικείμενα χρήσιμα προς ηθικήν και υλικήν βελτίωσιν του λαού»). Βραβεύεται με χάλκινο νομισματόσημο, ενώ δύο ακόμη μαθητές που διακρίνονται μαζί του είναι ο Περικλής Πανφαζής και ο Πολυχρόνης Λεμπέσης (με αργυρό νομισματόσημο β' τάξεως και χάλκινο νομισματόσημο αντίστοιχα). Στην ίδια έκθεση, στη «Συναγωγή των Ελευθερίων Τεχνών», εμφανίζεται ξανά το όνομα *Ιωάννης Χαλεπός* ως εκθέτης μαρμάρινων επιτύμβιων μνημείων, από τα οποία το *φέρον επ' αυτού Πενθούντα Άγγελον* βραβεύεται με χάλκινο νομισματόσημο. Προφανώς μπορούμε να θεωρήσουμε τα επιτύμβια αυτά ως συμμετοχή της επιχείρησης του πατέρα του. Στον κατάλογο των Γ' «Ολυμπίων», στην ενότητα εκείνη όπου αναφέρονται οι βραβευμένοι εκθέτες στις προηγούμενες διοργανώσεις των «Ολυμπίων», αλλά και στις παγκόσμιες εκθέσεις, αναφέρεται ο Ιωάννης Χαλεπός ως βραβευόμενος στα Β' «Ολύμπια» για μαρμάρινο άγγελο και ανάγλυφα.

Δεν γνωρίζουμε εάν ο Γιαννούλης συνεχίζει τις σπουδές του στο Πολυτεχνείο το σχολικό έτος 1871-1872 (πάντως στους καταλόγους των μαθητών για τους ετήσιους διαγωνισμούς αυτής της χρονιάς δεν αναφέρεται το όνομά του).

Τον Φεβρουάριο του 1872, με την υποστήριξη του βουλευτή της Τίνου Ιάκωβου Παξιμάδη, εξασφαλίζει υποτροφία από το Ιερό Ίδρυμα Ευαγγελιστρίας Τίνου για σπουδές στην Ευρώπη. Η υποτροφία (150 δραχμές μηνιαίως), σύμφωνα με έγγραφο του Υπουργείου Εκκλησιαστικών και Δημοσίας Εκπαιδεύσεως, δίνεται για δύο χρόνια (Μάρτιος 1872 - Μάρτιος 1874). Ο πατέρας του βάζει υποθήκη το πατρικό σπίτι στην Τήνο, ως εγγύηση για την εκπλήρωση των υποχρεώσεών του γιου του απέναντι στο Ίδρυμα. Με νέα αίτηση του πατέρα του, η υποτροφία παρατείνεται για ένα χρόνο

(μέχρι τον Μάρτιο του 1875). Φαίνεται ότι ο Χαλεπάς φεύγει για το Μόναχο το καλοκαίρι του 1872. Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του ίσως περνάει και από το Βουκουρέστι, όπου βρίσκεται η επιχείρηση του πατέρα του.

1872-1875

Ο Γιαννούλης Χαλεπάς
σπουδαστής.

Την 1η Νοεμβρίου 1872 εγγράφεται στην Ακαδημία Καλών Τεχνών του Μονάχου, σύμφωνα με το μαθητολόγιο (*Grundbuch der Akademie 1841-1884*, Nr. 2793). Από τον Σεπτέμβριο του 1873 εμφανίζεται πλέον ως σπουδαστής στο εργαστήρι (τάξη) του μεγάλου κλασικιστή γλύπτη Max Ritter von Widnmann.

Το 1873, σύμφωνα με μαρτυρίες, ξεχωρίζει σε διαγωνισμό με θέμα *Οιδίπους και Αντιγόνη επί Κολωνώ*, στον οποίο είχαν δικαίωμα να συμμετάσχουν μόνο οι παλιότεροι μαθητές της Ακαδημίας. Την ίδια χρονιά κερδίζει το πρώτο βραβείο και χρηματικό έπαθλο 600 μάρκων σε άλλο διαγωνισμό της Ακαδημίας με το έργο *Παραμύθι της Πεντάμορφης*, ενώ το γύψινο πρόπλασμα του έργου του *Σάτυρος που παίζει με τον Έρωτα* βραβεύεται με χρυσό μετάλλιο σε έκθεση.

Συνδέεται φιλικά με τον Γεώργιο Κωνσταντινίδη, ο οποίος σπουδάζει στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου και η μαρτυρία του είναι πολύτιμη για την εκεί παραμονή του Χαλεπά και τις μεγάλες οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει.

Το 1874 φιλοτεχνεί το ανάγλυφο της *Φιλοσοργίας*, ενώ αναφέρεται και η δημιουργία της προτομής της *πρώτης αοιδού του βασιλικού θεάτρου του μελοδράματος Κας Φόγγελ*. Η προτομή, σε φυσικό μέγεθος, εκτίθεται σε καλλιτεχνικό σύλλογο της πόλης αποσπώντας θετικές κριτικές και αναπαράγεται φωτογραφικά. Η φιλοτέχνηση της συγκεκριμένης προτομής ίσως σχετίζεται με τη μεγάλη του αγάπη για τη μουσική.

1875-1879

Στις αρχές του 1875 στέλνει από το Μόναχο τον *Σάτυρο* και αργότερα και τη *Φιλοσοργία* για να παρουσιαστούν στην Γ' έκθεση των «Ολυμπίων».

Τον Μάρτιο της ίδιας χρονιάς λήγει η υποτροφία του. Σε έγγραφο του Διευθυντή της Ακαδημίας Carl von Pilloty (15 Μαρτίου 1875) βεβαιώνεται ότι ο Χαλεπάς παρακολούθησε τα μαθήματα της τάξεως της γλυπτικής του καθηγητή Widnmann το 1873-1874 και το πρώτο εξάμηνο του 1874-1875 «με πάρα πολύ μεγάλην επιμέλειαν, προικισμένος δε με εξαίρετας φυσικές ικανότητες, έκαμε καταπληκτικές προόδους και έδειξε αγαπάτην διαγωγήν». Το έγγραφο απευθύνεται στο Ιερό Ίδρυμα Ευαγγελιστρίας Τίνου ζητώντας «με τον θερμότερον τρόπον» την παράταση της υποτροφίας.

Τον Απρίλιο του 1875 το Υπουργείο των Εκκλησιαστικών και Δημοσίας Εκπαιδείσεως χορηγεί συμπληρωματική πίστωση 200 δραχμών για τα έξοδα επιστροφής του γλύπτη στην Ελλάδα. Ο Χαλεπάς παραμένει για μικρό ακόμη χρονικό διάστημα στο Μόναχο, χάρη στην οικονομική βοήθεια του Κωνσταντινίδη.

Τα γύψινα προπλάσματα του συμπλέγματος *Σάτυρος που παίζει με τον Έρωτα* και του ανάγλυφου της *Φιλοσοργίας* παρουσιάζονται στην Γ' έκθεση των «Ολυμπίων» (4 Μαΐου-16 Ιουνίου 1875), στη «Συναγωγή της Καλλιτεχνίας», στο τμήμα της Πλαστικής. Στο ίδιο τμήμα παρουσιάζονται γλυπτά των Γεωργίου Βρούτου, Ιωάννη Βιτσάρη, Δημητρίου Φιλιππότη, Γεωργίου Βιτάλη, Ιωάννη Κόσσου, κ.ά. Η επιτροπή που κρίνει τα έργα της συγκεκριμένης συναγωγής αποτελείται από τον ταγματάρχη Αναστάσιο Θεοφιλά, τον ζωγράφο Βικέντιο Λάντσα, τον γλύπτη και καθηγητή της πλαστικής στο Πολυτεχνείο Λεωνίδα Δρόση και τον αρχιτέκτονα Ερνέστο Τσίλερ. Ο Χαλεπάς τιμάται

με αργυρό νομισματοόσημο α΄ τάξεως, το ανώτερο βραβείο που δόθηκε στο τμήμα της Γλυπτικής. Η υποδοχή για τα έργα του από τον αθηναϊκό τύπο είναι εξαιρετικά θετική. Το καλοκαίρι του 1875 επιστρέφει στην Ελλάδα, περνώντας ίσως και από το Βουκουρέστι. Στον Πύργο της Τήνου γνωρίζει την Μαριγώ Χριστοδούλου, που θα σταθεί ο μοιραίος έρωτας της ζωής του. Το φθινόπωρο της ίδιας χρονιάς βρίσκεται πλέον στην Αθήνα. Ανοίγει το εργαστήριό του στην πλατεία Συντάγματος, στην αρχή της οδού Μητροπόλεως, πολύ γρήγορα όμως μετακομίζει στο πατρικό του σπίτι στην οδό Μαυρομικάλη 8.

Στις αρχές του 1876 αρχίζει να δουλεύει στο πρώτο του εργαστήριο τη σύνθεση *Μήδεια που σκοτώνει τα παιδιά της*. Τον Μάρτιο της ίδιας χρονιάς αίτησή του προς το Ιερό Ίδρυμα Ευαγγελιστρίας, προκειμένου να του χορηγηθεί νέα υποτροφία για σπουδές στη Ρώμη, απορρίπτεται, ενώ τον Ιούνιο συντάκτης της εφημερίδας *Λαός* επισκέπτεται το εργαστήριό του και παρουσιάζει την πορεία της εργασίας του στη *Μήδεια*. Τον Οκτώβριο εκθέτει στο εργαστήριό του το γύψινο πρόπλασμα του έργου.

Το 1877 αρχίζει τη μεταφορά στο μάρμαρο του *Σάτυρου*, ενώ αναλαμβάνει μικρές παραγγελίες, καθώς και το επιτύμβιο μνημείο για τον τάφο της Σοφίας Αφεντάκη (Κοιμωμένη) στο Α΄ Νεκροταφείο Αθηνών.

Στις αρχές του 1878 ολοκληρώνει τον μαρμάρινο *Σάτυρο* και τον Μάρτιο εκθέτει το έργο στο εργαστήριό του για το αθηναϊκό κοινό, προτού το στείλει στην Παγκόσμια Έκθεση του Παρισιού. Στο ελληνικό καλλιτεχνικό τμήμα της έκθεσης συμμετέχουν επίσης οι ζωγράφοι Νικηφόρος Λύτρας, Νικόλαος Γύζης, Ιωάννης Αλταμούρας, Αριστέιδης Οικονόμος, Περικλής Πανταζής, Χαράλαμπος Παχύς, ο αρχιτέκτονας Δημήτριος Φαλιέρος και οι γλύπτες Λεωνίδα Δρόσης, Δημήτριος Φιλιππότης και Γεώργιος Βρούτος. Ο Χαλεπάς κοστολογεί τον *Σάτυρο* στις 6000 δραχμές, ενώ υπάρχουν φήμες ότι το έργο προτίθεται να το αγοράσει ο Γεώργιος Α΄. Το έργο τελικά αγοράζει ο Κωνσταντίνος Καραπάνος. Το 1924 περνάει στην ιδιοκτησία του Άγγελου Κανελλόπουλου, οι κληρονόμοι του οποίου το δωρίζουν το 1950 στην Εθνική Πινακοθήκη.

Το καλοκαίρι του 1878 περνάει ένα μήνα με τον αδερφό του Νικόλαο στην Τήνο, ενώ εμφανίζονται τα πρώτα σημάδια της αρρώστιάς του. Η μελαγχολική διάθεση εναλλάσσεται με βίαια ξεσπάσματα. Επιστρέφει στην Αθήνα, εργάζεται με πυρετικούς ρυθμούς, η αρρώστιά του αρχίζει να επιδεινώνεται. Βασανίζεται από συνεχείς πονοκεφάλους. Τότε πρέπει να καταστρέφει και το πρόπλασμα της *Μήδειας*.

Τον Ιούλιο του 1879 πηγαίνει για λουτρά στη Λούτζα, περιοχή κοντά στα Αλάτσατα (Μικρά Ασία), όπου ο αδερφός του Νικόλαος φιλοτεχνεί ένα μαρμάρινο τέμπλο. Εκεί αποπειράται να αυτοκτονήσει και στη συνέχεια αρνείται να μιλήσει και να δεχτεί τροφή. Ο Νικόλαος ειδοποιεί τον πατέρα τους και αποφασίζουν να συναντηθούν στη Σμύρνη, όπου οι γιατροί που εξετάζουν τον Γιαννούλη προτείνουν τον εγκλεισμό του σε ψυχιατρείο. Στη συνέχεια επιστρέφουν στην Τήνο, όπου η αλλόκοτη συμπεριφορά του Γιαννούλη τρομοκρατεί την οικογένειά του. Στα τέλη του Σεπτεμβρίου, ύστερα από υπόδειξη των γιατρών, ταξιδεύει μαζί με τον αδερφό του Νικόλαο και έναν ξάδερφό του στην Ιταλία (Ρώμη, Φλωρεντία, Νάπολη, Πομπηία).

«Εφθάσαμεν εις Αθήνας καλά. Μετά μερικές ημέρας μάς έκαμεν ένα επεισόδιον, τον έχασαμεν μίαν ολόκληρον ημέραν και νύκτα. Φαντάσου λοιπόν τί ήτο εις το σπίτι. Επί τέλους το πρωί μάς ήλθε μόνος. Τότε ο πατήρ φέρει τον ιατρόν Γεωργαντάν, έναν καλόν νευρολόγον [...]. Τότε ετέθη πάλιν το ζήτημα φρενοκομείου. Η μητέρα δεν εδέχετο κατ' ουδένα λόγον και απεφασίσθη να μεταβή εις Τήνον. Μετέβημεν εις Τήνον και εκαθήσαμεν επί ένα μήνα εις το Μοναστήρι, εις την Καταπολιανήν. Ήρχισε να είναι ησυχώτερος, έτρωγεν, αλλά η μανία του ήτο να περιφέρεται εις την εξοχήν, εις τόπους ρωμαντικούς, επέστρεφε δε το εσπέρας πάντοτε εις το σπίτι. Έκτοτε διέμεινε εις Τήνον. Ήρχισε δε κάτι να σχεδιάζη —είχε πάντοτε εις την διάθεσίν του κάρβουνα σχεδίου, μολύβια και επερνούσε την ώρα του όταν ήρχετο η στιγμιαία διάθεσις, αλλά αφού τα έκαμε, τα χαλούσε [...]. Περί τα 1888 έλαβεν η ασθένεια μίαν τροπήν κάπως διαφορετικήν και κάπως πολύ ενοχλητικήν και ο πατήρ αποφασίζει να τον στείλη εις το φρενοκομείον της Κερκύρας».

Την περίοδο αυτή η οικογένειά του αντιμετωπίζει σοβαρές οικονομικές δυσκολίες. Το 1887 η επιχείρηση του πατέρα του στο Βουκουρέστι διαλύεται και αναγκάζεται να πουλήσει το σπίτι της οδού Μαυρομικάλη στην Αθήνα.

Την τελευταία αναφορά στον «χαμένο» γλύπτη κάνει ο Γεώργιος Μ. Βιζυηνός σε εκτενές κείμενό του που δημοσιεύεται στην εφημερίδα *Εφημερίς* («Αι εικαστικά τέχνηαι κατά την Α΄ εικοσιπενταετηρίδα της βασιλείας Γεωργίου Α΄») το 1888: «Ο προώρως απωλεσθείς διά την πτωχήν ημών Τέχνην Χαλεπάς»...

1888-1902

Στις 11 Ιουλίου 1888 εισάγεται στο ψυχιατρείο της Κέρκυρας ως «πάσχων από άνοιαν», όπου μένει 14 χρόνια. Ελάχιστα στοιχεία γνωρίζουμε για τον εγκλεισμό του. Ίσως είχε τη δυνατότητα να εργάζεται με πηλό. Του αποδίδεται μάλιστα από τα χρόνια αυτά μικρή πήλινη προτομή άνδρα. Στο διάστημα αυτό αυτοκτονεί ο αδερφός του Αριστοκλής, η αδερφή του Αικατερίνη τρελαίνεται και το 1901 πεθαίνει ο πατέρας του.

1902-1917

Στις 6 Ιουνίου 1902 βγαίνει από το ψυχιατρείο. Στον δρόμο της επιστροφής με τη μητέρα του για την Τήνο μένουν για μερικές ημέρες στην Αθήνα. Τον συναντά ο γλύπτης Θωμάς Θωμόπουλος και ο Χαλεπάς του ζητάει να επισκεφτούν το Αρχαιολογικό Μουσείο: «Ταπεινά μου ζήτησε να επισκεφτούμε το Μουσείο της Αρχαίας Τέχνης, κι έλαμψε για μια φορά ακόμα στα στεγνωμένα μάτια του ο πόθος των μεγάλων ιδανικών και των χαμένων του ελπίδων». Στο Αρχαιολογικό Μουσείο κάνει επισημάνσεις και σχολιάζει τον *Ερμή* του Πραξιτέλη και τον *Ποσειδώνα*. Εγκαθίσταται με τη μητέρα του στην Τήνο.

Το 1905 τον επισκέπτεται ο γλύπτης Λάζαρος Σώχος και το 1914 ο γλύπτης Αντώνιος Σώχος, που τον βρίσκει να βόσκει τα πρόβατά του, ζώντας με τη μητέρα του σε συνθήκες ανέχειας, χωρίς να συναναστρέφεται κανέναν.

Στις αρχές του 1915 ο Θεόδωρος Βελλιανίτης δημιουργεί αίσθηση για τον ξεχασμένο γλύπτη με τέσσερα άρθρα του, που δημοσιεύονται στην εφημερίδα *Αθήναι*. Ο Κωστής Παλαμάς με αφορμή τα κείμενα του Βελλιανίτη δημοσιεύει άρθρο για τον Χαλεπά στην εφημερίδα *Εμπρός*. Ο τραπεζίτης Γεώργιος Μαρίνος ανακοινώνει ότι διαθέτει 25 δραχμές τον μήνα για τον Χαλεπά. Το συγκινητικό ενδιαφέρον που εκδηλώνεται όμως γρήγορα κοπάζει.

Την περίοδο αυτή ο Χαλεπός αρχίζει να εργάζεται και πάλι. Τα περισσότερα από τα έργα καταστρέφονται είτε από τον ίδιο είτε από τη μητέρα του, ίσως επειδή εκείνη τα συνδέει με την αρρώστιά του.

Στις 29 Νοεμβρίου 1916 πεθαίνει η μητέρα του και την επόμενη χρονιά και η αδερφή του Αικατερίνη. Ο Χαλεπός αναγκάζεται να καταφύγει σε κάποιους μακρινούς συγγενείς του στο χωριό Μπεναρδάδο, ενώ κυκλοφορούν φήμες για βαριά υποτροπή της αρρώστιάς του.

1918 - 1930

Από τις αρχές του 1918 αρχίζει πλέον να μην καταστρέφει τα έργα του. Τον Μάρτιο της ίδιας χρονιάς έξι έργα του βρίσκονται ήδη συγκεντρωμένα στο υπόγειο του σπιτιού του, που το χρησιμοποιεί για εργαστήριο (ο φίλος του Νικόλαος Μωραΐτης περιγράφει σε έναν πολύτιμο κατάλογο τα έξι αυτά έργα).

Το 1920 ανακαλύπτεται, ξεχασμένο στο υπόγειο ενός συγχωριανού του, το γύψινο ανάγλυφο της *Φιλοστοργίας*, το οποίο ο Χαλεπός δωρίζει στο Ιερό Ίδρυμα Ευαγγελιστρίας.

Στα χρόνια 1920-1923 η παραγωγή του αυξάνει, ενώ βρίσκεται σε φάση σταθερής ανάρρωσης. Ο Αλέξανδρος Αλαβάνος διασώζει έναν κατάλογο με 13 έργα του Χαλεπά των χρόνων αυτών, τα οποία, μαζί με άλλα 2, αναφέρονται και σε κατάλογο του ζωγράφου Νικόλαου Λύτρα, που επισκέπτεται τον γλύπτη την ίδια εποχή.

Το 1922 ο καθηγητής της γλυπτικής στη Σχολή Καλών Τεχνών Θωμάς Θωμόπουλος πηγαίνει στην Τήνο, ύστερα από εντολή του Υπουργείου Παιδείας και της Διεύθυνσης του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, για να εξετάσει τα έργα του Χαλεπά και να αποφανθεί για τη μέχρι τότε εργασία του. Ο κατάλογος των έργων που συντάσσει δεν έχει σωθεί. Ταυτόχρονα ο Θωμόπουλος βγάζει εκμαγεία ορισμένων έργων του γλύπτη και τα μεταφέρει στην Αθήνα.

Το 1924 τον επισκέπτεται ο Ζαχαρίας Παπαντωνίου. Τον βρίσκει στο σπίτι του μελαγχολικό και αμίλητο να πλάθει τα έργα του.

Το 1925 πραγματοποιείται η πρώτη του έκθεση στην Ακαδημία Αθηνών, που την προλογίζει ο Θωμόπουλος. Για την έκθεση στάλθηκε ειδικός τεχνίτης του Αρχαιολογικού Μουσείου στην Τήνο, προκειμένου να μεταφέρει σε γύψο τα έργα του γλύπτη, τα οποία είναι δουλεμένα σε πηλό.

Το σπίτι του στην Τήνο, όπου ζει σε συνθήκες εξαθλίωσης και ανέχειας, γίνεται «τόπος προσκυνήματος» καλλιτεχνών και φιλότεχνων που έρχονται από την Αθήνα για να τον γνωρίσουν και να θαυμάσουν τα έργα του.

Στις 25 Μαρτίου 1927 η Ακαδημία Αθηνών του απονέμει το Αριστείο Γραμμάτων και Τεχνών. Τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς τον επισκέπτεται ο Νίκος Βέλμος.

Στις 18 Απριλίου 1928 ο Βέλμος οργανώνει στο «Άσυλο Τέχνης» (στην οδό Νικοδήμου 35, στην Πλάκα) έκθεση γλυπτών και σχεδίων του Χαλεπά. Η ανταπόκριση του τύπου είναι ενθουσιώδης και η έκθεση γνωρίζει μεγάλη επιτυχία. Τα *Φύλλα Τέχνης του Φραγκελίου*, που εκδίδει ο Βέλμος, κυκλοφορούν ένα τεύχος αφιερωμένο αποκλειστικά στον γλύπτη.

Εκτός από τους καταλόγους των έργων στους οποίους αναφερθήκαμε, ο Στρατής Δούκας παραθέτει επίσης έναν κατάλογο που περιλαμβάνει ακόμη 56 έργα των χρόνων 1918 - 1930. Από την περίοδο αυτή σήμερα σώζονται 58 έργα, καθώς και ένας

Νίκος Βέλμος, 1931,
γύψος, 0,51 x 0,34 x 0,05 μ.

μεγάλος αριθμός σχεδίων που έγιναν κυρίως σε 9 κατάστιχα λογαριασμών της επιχείρησης του πατέρα του.

1930 - 1938

Στις 24 Αυγούστου 1930 η ανιψιά του Ειρήνη τον φέρνει στην Αθήνα. Εγκαθίσταται στο σπίτι των ανιψιών του Βασιλείου και Ειρήνης Χαλεπά, στην οδό Δαφνομήλη 35. Ο ερχομός του ξεσηκώνει τους καλλιτεχνικούς, πνευματικούς και δημοσιογραφικούς κύκλους της πόλης. Το πρώτο διάστημα επισκέπτεται αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία, ενώ η επίσκεψή του στο Α΄ Νεκροταφείο, όπου βλέπει για πρώτη φορά στον φυσικό της χώρο την *Κοιμωμένη* (είχε σπηθεί το 1879, όταν ο Χαλεπάς ήταν πλέον άρρωστος), γίνεται σε κλίμα συγκινησιακής φόρτισης. Μέσα σε ατμόσφαιρα ηρεμίας και γενικής αναγνώρισης, ο Χαλεπάς εργάζεται με εντατικούς ρυθμούς.

Στις 18 Νοεμβρίου 1934 η Λαογραφική και Ιστορική Εταιρεία Κυκλαδικού Πολιτισμού και Τέχνης οργανώνει στην αίθουσα του «Παρνασσού» τελετή για τον εορτασμό των γενεθλίων του Χαλεπά και του Αριστομένη Προβελέγγιου, στους οποίους απονέμεται ειδικό μετάλλιο από το Τμήμα Καλών Τεχνών του Υπουργείου Παιδείας.

Ο Γιαννούλης Χαλεπάς και η ανιψιά του Ειρήνη με μέλη της ομάδας «Ένωσις Ελεύθεροι Καλλιτέχναι». Από αριστερά οι ζωγράφοι Ηλίας Φέρτης, Αλέκος Κοντόπουλος, Μίκης Ματσάκης και ο γλύπτης Ευθύμιος Γκικάδης.

Ο Γιαννούλης Χαλεπάς στην τιμητική εκδήλωση της Λαογραφικής και Ιστορικής Εταιρείας Κυκλαδικού Πολιτισμού και Τέχνης στην αίθουσα του «Παρνασσού» στις 18 Νοεμβρίου 1934.

Το 1935 η «Ένωσις Ελεύθεροι Καλλιτέχναι» τον προσκαλεί να συμμετάσχει τιμητικά, μαζί με τον Δημήτριο Γαλάνη, στην πρώτη τους έκθεση.

Από την περίοδο 1930-1938 σώζονται 49 έργα και πολυάριθμες σειρές σχεδίων.

Στις 23 Απριλίου 1938 προσβάλλεται από εγκεφαλικό επεισόδιο και παθαίνει ημιπληγία. Πεθαίνει στις 15 Σεπτεμβρίου 1938.